

Rijzende ster - Openbaring van de Heer
5 januari 2020 – Dominicuskerk Oog in Al

gelezen: Jesaja 60,1-5 – Psalm 72 –
Efeziërs 3, 2-3a+5-6 – Matteüs 2, 1-12

1.

Zouden we nou toch op het verkeerde paard gewed hebben? Zoiets moeten ze hebben gedacht, Herodus en – zoals de tekst het zegt – ‘heel Jeruzalem met hem.’ Zij hadden zich aangepast aan wat mogelijk is, zij wisten hoe de wereld werkt, dat macht en kracht en geld en de juiste relaties toekomst verzekeren en waren tot de conclusie gekomen dat als zij deel wilden zijn van de toekomst moesten zorgen dat zij over macht en kracht, geld en relaties beschikten. Dat was gelukt. En dan komen er onbekende Magiërs uit het Oosten, en herinneren hen eraan hoe kwetsbaar macht en kracht en geld uiteindelijk zijn en dat wat vandaag de juiste relaties lijken, morgen een risico blijken te betekenen.

Het is steeds een gevaar: wie begint te denken dat eerst de mogelijkheden te moeten organiseren om dan pas het goede te kunnen doen, die dreigt te gaan geloven dat alleen wat mogelijk is het goede kan zijn. En dan zit er weinig anders op dan je te nestelen in de bestaande gang van zaken. Maar gelukkig blijken er steeds weer mensen die zozeer verlangen naar nieuw perspectief dat zij zich het inzicht dat alles kan en zal veranderen als genade beschouwen en zichzelf laten veranderen. Zij laten zich in vuur en vlam zetten, zoals ooit die brandende doornstruik in de woestijn in vuur en vlam stond van waaruit een Stem tot Mozes sprak: ‘Ik heb de ellende van mijn volk ... gezien, de jammerklachten over hun onderdrukkers gehoord; Ik ken hun lijden. Ik ben afgedaald om hen te bevrijden ..., om hen weg te leiden ... naar een land dat goed en ruim is’ (Ex. 3,7-8). Niet een land waar de onvrede binnen de perken blijft is onze bestemming. Wij zijn niet gemaakt voor een wereld waar het geweld niet al te zeer uit de hand loopt, maar onvermijdelijk nu eenmaal mensen tot slachtoffer maakt. Niet een leven waarin je uiteindelijk geen reden tot klagen hebt is ons perspectief, maar goedheid en compassie, vrijheid en ruimhartigheid, voluit en waarachtig leven.

De Magiërs uit het verhaal vragen de weg aan de bestuurders in de hoofdstad, aan de koning en zijn hofhouding. Daar worden ze niet wijzer van. De adviseurs van Herodus weten wel waar ze zouden moeten zoeken: in Betlehem, de stad waarin ooit de simpele herdersjongen David tot koning werd gezalfd, maar ze delen deze wetenschap niet met de vreemdelingen, laat staan dat zij zelf daadwerkelijk met zoeken beginnen. Het is uiteindelijk dezelfde ster die ze heeft weggeleid uit hun land van herkomst die de Magiërs de weg naar hun bestemming wijst. Herodus probeert ze voor zijn karretje te spannen, maar als zij ‘het kind en zijn moeder Maria’ eenmaal hebben gevonden en voor hem door de knieën zijn gegaan, weten zij dat zij een andere weg moeten volgen om in hun eigen land aan te komen. Wie eenmaal inziet wat God met de wereld voorheeft en wie daarvoor het hoofd buigt en er zijn schatten aan toevertrouwd, die heeft nieuwe wegwijzers nodig bij zijn gang door het leven. Aanwijzingen van Godswege.

2.

Maar hoe kom je aan dergelijke aanwijzingen? Moeten wij ons richten op de duiding van onze dromen, op zoek naar ons diepste verlangen, of hoog in de hemel naar de ster van een lichtend ideaal? Het lijkt er niet op dat de evangelist Matteüs erop uit is van ons allemaal Magiërs te maken. Zijn verhaal suggereert eerder dat zelfs als je een sterrenwicheelaar bent, je aankondigingen zult vinden van Degene die in de Bijbelse geschriften de Messias heet, de Gezalfde, de ware koning die – naar het visioen van de profeet Jesaja – Gods volk maakt tot de wegwijzers van de alle volken en Jeruzalem tot hoofdstad van de wereld. Zoals de herders die aankondiging vinden in de velden en de Schriftgeleerden in hun Schriften. Iedereen kan mede-

erfgenaam worden van Gods reddende nabijheid die in de naam van Jezus wordt verkondigt: God redt, betekent die naam. Dankzij Kerstmis spreekt de hele wereld van deze redding.

Dit is de goddelijke openbaring die wij vandaag vieren. Het gaat er niet om dat we voor eens en altijd zouden weten wie of wat God is, maar dat alles voor ons voortaan van God spreekt – als we dat tenminste toelaten. Het feit dat de dagen weer gaan lengen verbeeldt dan dat Gods licht over ons opgaat, zoals een kaars in de nacht uitdrukt dat de duisternis zijn licht niet overmeestert. Dat mensen voor elkaar zorgen wordt dan een teken van Gods zorgzaamheid, onze eigen treurnis om wat anderen overkomt een aanwijzing voor Gods compassie en zo een aansporing tot actieve betrokkenheid. Dat mensen op elkaar aangewezen blijken, laat dan zien dat God op gemeenschap gericht is, het menselijk spreken getuigt van Gods wil zichzelf te kennen te geven, de creativiteit en de groeikracht van alles wat leeft toont Gods verlangen om alle dingen nieuw te maken. In de kerk getuigen oeroude teksten van Gods niet aflatende trouw, is water symbool van het nieuwe leven dat God ons geeft en steeds weer gunt, verzinnebeeldt wierook ons opstijgende gebed en maken brood en wijn duidelijk hoezeer God in Jezus door de Geest zichzelf blijft geven om ons te voeden en vreugde te geven. Wij leven sinds Kerstmis, en op een bijzondere manier bekrachtigd door Pasen, in het paradijs dat bezig is aan te breken, de nieuwe hemel en de nieuwe aarde waar gerechtigheid woont, zoals de tweede Petrusbrief het formuleert (2 Ptr. 3,13).

Of in de ruimte van de nabijheid van het rijk van God, zoals Jezus het zegt. Met name in de parabels die Jezus vertelt, maakt Hij duidelijk hoe alles van deze nabijheid getuigt: Van zaad op de akker en vis in een sleepnet, via verloren muntstukjes en toevertrouwd kapitaal, tot zelfs zonen die hun erfenis verbrassen en onrechtvaardige rechters en rentmeesters. Voor ons is alles theologie, zei de Middeleeuwse theoloog Albertus de Grote, de leermeester van Thomas van Aquino trefzeker toen hij moest uitleggen waarom het goed was niet alleen inzicht in de kerkelijke overlevering na te streven, maar juist ook kennis van de wereld. De hemel verkondigt immers de glorie van God. Het is een citaat uit psalm 19 (vers 1) waarin alles wat bestaat wordt verbeeldt als een stille lofzang op Gods goedheid. Als we de wereld zo kunnen zien, zullen we er de weg in weten te vinden naar ons eigen land, ook al kunnen we van tevoren niet zeggen wat die weg zal zijn. Maar we weten wel dat Gods aanwezigheid ons op deze weg vergezelt.

3.

Malum non habet in Deo ideam, heeft Thomas van Aquino geschreven, in God is geen idee van het kwaad (*Sum. Theol.* I, Q. 15. art. 3). Dat betekent niet alleen dat God het kwaad niet gemaakt of gewild heeft, maar dat God er ook geen rekening mee houdt. God sluit geen compromis waarbij uit vermeend realisme het kwade wordt ingezet om het goede te bereiken. God zet telkens opnieuw en zonder reserve in op goedheid en deze goedheid is Hij zelf. Edward Schillebeeckx sprak in deze geest altijd van God als 'pure positiviteit'. Niet gaat er niet om dat God machteloos zou staan tegenover het kwade, het punt is dat God heerst over goed en kwaad ten gunste van het goede door steeds opnieuw en zonder ophouden zijn overstromende goedheid mede te delen. Hierin, in Gods trouw aan zichzelf waarvan alles dat bestaat een teken is, is de overwinning op het kwaad gegeven. Hoe zwak het goede ook lijkt en hoe oppermachtig het kwaad.

Dit lijkt misschien een typische theologenredenering waar je weinig aan hebt, maar het is een uitnodiging om in vertrouwen onze eigen denk-, wils- en verbeeldingskracht in dienst te stellen van het goede dat wij tegenkomen en als zodanig een appel op ons doet. Dan zijn we voor elkaar een plaats van goddelijke openbaring, van Epifanie, dan brengen wij voor elkaar God aan het licht. 'Sta op een schitter', lazen we bij de profeet Jeseja, niet met je eigen licht, maar met het licht van Gods heerschappij die bezig is door te breken. Zo schitteren, dat is onze roeping als individuele gelovigen en dat is onze roeping als gelovige gemeenschap, als kerk: voor te doen wat het betekent om op de kracht van Gods goedheid te vertrouwen.

Misschien kan dit ons voornemen zijn voor het komende jaar, dat toch wat magisch klinkende twintig twintig. Dat we er ons met hernieuwde toewijding op toeleggen te schitteren, zichtbaar te maken dat God met ons is en bezig ons te redden en dat daarom niemand aan zichzelf overgeleverd is, wie zij of hij ook is en in welke situatie zij of hij ook verkeert. Het betekent andere, nieuwe wegen gaan, zonder te weten waar die je langs zullen voeren, zonder te weten waar die je precies zullen brengen, zonder te weten wat dit met jou en met alle anderen zal doen. Maar we zullen in ieder geval verrassende verhalen te delen hebben, nieuwe vormen van verbeelding ontdekken en op ongedachte wijze verbindingen leggen. En we zullen opnieuw ervaren wat het betekent dat God onder ons is en ons voortgaat.

Erik Borgman